

यशवंत पंचायत राज अभियानांतर्गत
जिल्हा परिषदांच्या कार्यक्षेत्रातील पंचायत
समित्या व ग्रामपंचायती स्तरावरील कामांचो
तपासणी करण्यासाठी विशेष तपासणी पथके
व दक्षता पथके तयार करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : झेडपीए १००८/प्र.क्र.८२/पंरा-१
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २६ मार्च, २००९.

परिपत्रक :-

जिल्हा परिषदांच्या कार्यक्षेत्रातील पंचायत समिती व ग्रामपंचायतींना राज्य शासन व केंद्र शासन यांच्यामार्फत विविध योजनांच्या माध्यमातून मोठ्या प्रमाणात निधी देण्यात येतो. प्राप्ता निधीमधून विकास कामे व विकासाच्या योजना ग्रामीण भागात राबविण्यात येतात.

१) जलसंधारण आयोग, २) संपूर्ण ग्रामीण रोजगार कार्यक्रम, ३) स्वर्ण-जयंती ग्राम स्वरोजगार योजना, ४) जलस्वराज्य, ५) ईंदिरा आवास योजना, ६) यशवंत ग्राम समृद्धी योजना, ७) ग्रामीण स्वच्छता कार्यक्रम, ८) राजीव गांधी निवारा योजना, ९) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य मिशन इत्यादी अनेक योजनांच्या माध्यमातून थेट अनुदान ग्रामपंचायती व पंचायत समितींना देण्यात येते.

ग्रामोण पातळीवर कामे व विकास योजना राबविताना अनेक आर्थिक अनियमितता घडतात. काही ठिकाणी कामाचा दर्जा (Quality) योग्य नसतो. अफरातफराची प्रकरणे मोठ्या प्रमाणात निर्दोशतास येऊन संबंधित सरपंच/ग्रामसेवक यांच्याविरुद्ध गुन्हे दाखल केले जातात. पदाधिकारी व अधिकारी यांचा समन्वय नसल्याने चुकीच्या पद्धतीने कामांचे नियोजन केले जाते, अशा अनेक तक्रारी येतात. त्यामुळे जनतेत विकास कामांच्या दर्जाप्रती नाराजी निर्माण होते. लोकलेखा समिती, पंचायत राज समिती यांच्या अहवालातही याबाबत आक्षेप व्यक्त केलेले आहेत. कामाच्या दर्जावर सुयोग्य नियंत्रण रहावे, कामाचो तपासणी वेळोवेळी करावी यासाठी विभागीय स्तरावरून विशेष तपासणी पथके निर्माण करण्याचा तसेच शासन स्तरावर दक्षता पथक निर्माण करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचारधीन होता. या अन्वर्गाने शासन खालीलप्रमाणे उपाययोजना सुचवित आहे.

१. विभागीय आयुक्तानो प्रत्येक जिल्ह्यात खालीलप्रमाणे विशेष तपासणी पथके तयार करावीत. एका जिल्ह्याच्या पथकाने दुसऱ्या जिल्ह्यातील विकास कामांची / योजनांची तपासणी करावी.

२. तपासणीत गंभीर अनियमितता व आर्थिक गैरव्यवहार व अफरातफर इत्यादी प्रकरणे आढळल्यास कायद्याप्रमाणे तात्काळ गुन्हा दाखल करण्याचो कार्यवाही तेशील गट विकास अधिकारी यांच्यामार्फत करावी. तसेच अधिकारी / कर्मचारी यांच्याविरुद्ध विभागीय चौकशी प्रस्तावित करून दोषी अधिकारी/कर्मचारींना त्वरेने शिक्षा होईल या दृष्टीने पावले उचलावत.

जे पदाधिकारी किंवा सदस्य दोषी आढळतील त्यांच्याविरुद्ध महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ च्या कलम १६, ३९, ४० व ६१ तसेच महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती (गीठसोन प्राधिकारी) (गेरवर्तणूकीमुळे पदावरून दूर करणे) नियम १९९५, तसेच

ग्रामपंचायत अधिनियम १९५८ च्या कलम ३९ नुसार आवश्यक कार्यवाही करून दोषी आढळल्यास त्यांना अपात्र करणाऱ्याची कारवाई करावी.

३. विशेष तपासणी पथकात खालील अधिकार्यांचा समावेश राहिल.

(१) अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी	--	अध्यक्ष
(२) मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी	--	सदस्य
(३) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्रामपंचायत)	--	सदस्य
(४) कार्यकारी अभियंता (जिल्हा परिषद बांधकाम विभाग)	--	सदस्य
(५) गट विकास अधिकारी (मुख्य कार्यकारी अधिकारी	--	सोचव
यांनी सुचविलेला)		

४. एका जिल्ह्याच्या पथकाने शेजारच्या दुसऱ्या जिल्ह्यातील ग्रामपंचायत/पंचायत समितीमधील विकास कामे/योजनांची तपासणी करावी. या पथकास सर्व प्रकारच्या कामांची तपासणी, आर्थिक तपासणी इत्यादीचे सर्व अधिकार देण्यात येत आहेत. याबाबतचा कार्यक्रम विभागीय आयुक्त यांनी खालीलप्रमाणे आखून द्यावा.

(१) या पथकाने महिन्यातून किमान २ व कमाल ५ ग्रामपंचायतींची व त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कामांची तपासणी करावी.

(२) लोकराख्येने मोठ्या ग्रामपंचायती प्रथम तपासाव्यात.

(३) ग्रामपंचायती स्तरावर आलेला सर्व प्रकारचा निधी, केलेली विकास कामे व त्यावरील खर्च हा निकषाप्रमाणे व नियमाप्रमाणे केलेला आहे किंवा कसे ? त्यांचे अभिलेख (उदा. राखवही, बँकव्रॉते, ताळमेळ अहवाल, अनुदान नोंदवह्या, अंदाजपत्रके, मोजमाप पुस्तके, क्षेत्रीय भेट पुस्तक इत्यादी) अध्यक्षात ठेवण्यात आलेले आहेत अगर कसे, त्याची सखोल तपासणी करावी.

(४) केलेले विकास कामे मंजूरी आदेशानुसार प्रत्यक्षत झाली आहेत, त्याची प्रत्यक्ष तपासणी करून ती योग्य दर्जाची (Quality) आहेत अगर कसे ? याचीही तपासणी करावी.

(५) ज्या योजनेत मोठी कामे केलेली आहेत, त्या योजनेच्या नावाचे फलक दर्शनो भागात लावल्याची खात्री करावी.

(६) याबाबत विभागीय आयुक्तांनी ग्रामपंचायत/पंचायत समितीच्या क्षेत्रातील विकास कामांची विशेष तपासणी करताना कोणत्या बाबी पहाव्यात, याची प्रश्नायली तयार करावी व त्या अनुषंगाने निरीक्षण अहवाल तयार करावा. त्यासोबत संबंधित ग्रामपंचायतीचे यशवंत पंगवत राज अभियानांतर्गत आवश्यक तो मूल्यांकन अहवाल तयार करावा. जेणेकरून विकास कामांच्या अंमलबजावणीत भविष्यात कोणतीही अनियमितता / गैरव्यवहार राहणार नाही. योजनेतर्गत कामांचा दर्जा वांगणा राखला जाईल व ग्रामीण भागात विकास कामासाठी दिलेला शासनाचा निधी योग्य प्रकारे खर्च होऊन त्याचा दृश्य फायदा ग्रामस्थांना होईल. त्यामुळे शासनाची प्रतिमा उंचावण्यासाठी हातभार लागेल.

(७) विशेष तपासणी पथकाने तपासणीअंती त्यांचा तपासणी अहवाल संबंधित जिल्ह्याचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी, आगुक्त व शासन या तिन्ही स्तरावर पाठवावा.

५. विभागीय स्तरावर विशेष तपासणी पथकाचा तपासणी अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर त्याची छाननी करण्यासाठी एक उच्चस्तरीय दक्षता पथक (High Level Vigilance Squad) राहिल. विशेष तपासणी पथकाने तपासलेल्या कामांची तपासणी तसेच तालुका व ग्रामपंचायत स्तरावरील विकास कामांची व अभिलेखांची तपासणी विभागीय स्तरावरील उच्चस्तरीय दक्षता पथकाकडून

स्वैरपद्धतीने (Randomly) व आकस्मिकरित्या करण्यात येईल. दक्षता पथकाने त्यांचा अहवाल एक महिन्यात शासनास व विभागीय आयुक्त यांना सादर करावा.

विभागीय स्तरावरील उच्चस्तरीय दक्षता पथकामध्ये खालील अधिका-यांचा समावेश राहील.

१) उपायुक्त (विकास)	अध्यक्ष
२) सहाय्यक संचालक (लेखा)	सदस्य
३) कार्यकारी अभियंत / उप अभियंता
(विभागीय आयुक्तांनी नामनिर्देशित केलेला)	सदस्य
४) गट विकास अधिकारी
(विभागीय आयुक्त यांचे कार्यालयातील)	सचिव

वरील निर्णयाची अंमलबजावणी दिनांक १ जुलै, २००८ पासून सुरु करावी. सदरचे परिपत्रक शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक २००९०३२६१७०७१८००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सुनील चव्हाण)

विशेष कार्य अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) विभागीय आयुक्त (सर्व).
- २) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
- ३) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र - १, मुंबई.
- ४) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र - २, नागपूर.
- ५) मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई.
- ६) उपमुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा (सर्व).
- ७) निवड नस्ती, कार्यासन क्र.पंरा-१, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.